

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton.

Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. Egyes szám ára 30 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium;
Ide kell küldeni a lap szerkesztési és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Az 5-ik száz küszöbén.

A dolgok rende és a nagyélet törvénye alapján, az egyház van arra hivatva, hogy a társadalom lelki ismeretében világosságot gyűjtsön és tápláljon folyást, az élet útján való vezetésre. Az egyház az a bibliai bolt, hol olajat vehetnek a mennyezőbe igyekvő ékos szűzek; — a bolondja egyedül önmagának tulajdonítván, ha lampasa sötétben marad s azután zart kapukra adhat. Készegetve, amek voltak, holtosai mindenkori a lelkészek voltak. Az ő aravalóságuktól függött mindig, hogy kelető uszta olaj legyen kapható, akinek csak szüksége van ilyen világítóra. Szinte megrázó isteni megbízást ad elő e tekintetben Ezékiel próféta könyve, 3, 16—21. versekben. Bizony, e megbízás nekünk is szól, azon megbízással együtt, mellyel Krisztus küldte szét tanítványait, — nem ünnepi körmenetekre, aranyos ernyők alatt, hanem, mint juhokat farkasok közé.

Annyi közismert tény, hogy a reformáció név alatt megindított egyetemes szellemi szabad mozgás úttörői és első munkásai az oltártól indultak ki. Azok a nagy átfogó szellemek, az egyház papjai voltak. Váltig hangoztatták ünnepi beszédekben, előadásaikban, főként tanügyi kitünőségeink s bizonyosságot tettek róla, hogy nincs okunk szégyelni az evangéliomot, mert Istennek hatalma az, minden hívő idvességére. S ha a Krisztus evangélioma, nem a hogy útját állaná az értelmi belátás tisztaságának, az érzés nemes hevületének, társaságos együttélésünk, bizalmasabbá, vonzóbbá tételének, a bennünk levő alkotó erők kifejlődésének, sőt mindezekhez mintegy kézenfogva vezet, akkor — református egyházunknak, főként egyházunk vezető egyéneinek, testületének elsőrendű kötelessége minden eszközt megadni arra, hogy életre nevelésünknel, minden vonalon, a népiskolától az egyetemig, az evangéliom életigazságai ne megtanítassanak, hanem emberi gondolkodásunk és érzésünk gyűjtőpontjai legyenek.

Egy új reformációra van szükségünk e téren is.

Szinte szégyelni való s kimondhatatlan káros, általános emberi életünkre, hogy református tanítóink, általában, az iskolai vallásos nevelés- és tanítástól húzódoznak, attól menekülni igyekeznek, a lelkészekre háritanak

s ezen magatartásukkal az evangéliomi életigazságokat tekicsinylik, sőt úgy tüntetik fel, mint a természeti igazságokkal ellenkező meséket. — hogy egyebet ne említsek. Nem az ő hibájuk, akik így gondolkoznak. Az iskolái főkéntől, mely őket ilyen útravalóval bocsátotta embernevelési munkájokra s a hatóságoké, melyek ilyen népreformátusi megtűrnék. Én csak e tényre mutatok, mint egyik gyökerére a rossznak, melyből magyar református népünk sok hibája táplálkozik.

Nincs különben lelkészi nevelésünk állapota sem. Az Isten mélységeit is kereső, kutató vagyva emberi értelmünknek, — az a jóformán eget vívó gerjedelem, melyet Krisztus urunk így fejez ki: „boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők megelégtetnek“: — ez csupán egy eklézsia megszerzésére jogosító papirdarabra zsugorodik össze. A kenyérhajszának lesz kiinduló pontjává. S ha nem így van minden egyénnél, — mert bizonyára nincs így — annak oka az egyén határozott rátermetségében van, amely az ellenhatásokkal való küzdelemben is élettevékenységgé fejlődik.

Érthetetlen dolog volt mindig az én lelkem előtt, hogy iskoláink szelleme általában vallásellenes. Egyházi szervezetünkkel hadi lábbon áll életműködésében, kiejtette kezéből, hogy ne mondjam: eldobta azt a Mózes-pálcát, melynek ütése nyomán életerősítő forrás fakadt a sziklából is. A vallásos életre nevelés, theologiai szaktudományá sülyedt, melyre csak a hivatal végett van szükség. S míg régebben együtt halad a felsőbb oktatás ifjúsága is, lelki életet is keresvén a tudományban, lelki összeköttetésre erősödvén az élet küzdőterére, — ma szinte széttagolódik az egyén is, keze-lába szakokra mozdul s ha kellő szakszerűséggel összeadtateremtetik egymást magas műveltségű honatyáink a fórumon, ezáltal *egyéni* tisztességek nem szenved egy hajszálnyit. Azt szerettem volna ilyenkor tudni, hol van elrejtve az az *egyéni* az egyénben, mely tiszta maradt a sárhányás után! Dehát ezt csak én szerettem volna, a *világ* pedig halad a maga útján — a lövészárókig.

Új reformációra van szükség a tanítói és lelkészi pályára nevelésünknel. Untig hangoztatjuk, hogy a Krisztus evangélioma nem a lelki élet tömegtermelésére van berendezve, — Isten az egyénekkal törődik. Ez is egyik,

nagy megkülönböztetője minden más vallástól. A teremtettség életterén mindenütt az egyéniség érvényesül. Tömegélet — rombolóélet. A háborúk is így születtek, így maradhatnak fenn. Ezért hangsúlyozzák untig az országok böles politikusai a népszaporodást, — nagy rohamok ellenállhatlan dicsőségeért. Sokszor hangoztatják az ahozértők, hogy Krisztus a tanítás terén is minta volt. S miben állott a népszerűsége? Aki figyelmesen olvasgatja a bibliát, megtalálja a Krisztus tanításának módszerét: ő az egyénnel foglalkozott, szíve és szívék szerint. Sőt mindenütt arra tanított, hogy Isten is az egyénnel foglalkozik. Megható példázatai is szólnak erről. A mi tanítási módszerünk ellenkező: tömeggel foglalkozás. Ugyanazon lelki táplálék, tekintet nélkül a lelkek különbségére. Óra számra, adag számra, gépiesen. Meg kell enni, vagy kell, vagy nem. Hogy az életet szolgálja-e? . . . az nem jön tekintetbe. Ha nem tudja szellemi gyomra megemészteni, újra kezdi, egy esztendeig. Nem az a cél, hogy a megszületett élet, „az ő útjának módja szerint“ fejlődjen, erősödjön, szép alkotásokra képes és kész legyen, hanem egy bizonyítvány arról, hogy elvégezte leckéjét s most már kenyeret kell neki adni. Ezért gyötrelmes és unott az iskolázás, tanítványnak, tanítónak, szülőnek, hatóságoknak. Előre rémüldöznek a szülők, ha nő a gyerek s teljes öröm az az óra, midőn már kézben a bizonyítvány, — a végbizonyítvány. Az élet? . . . „Labuntur anni!“ — éneklé már a jó Horác: elfutnak az évek! . . . Aztán — „bölesnek és bolondnak egy a vége“ — kesereg Salamon király. De Jézus nem így csinálja. A reformátorok sem így csinálták. Mindenek előtt hinni, bízni tanítottak, az örökjő eszmében: Istenben. Saját életök volt az útmutató. Ezért volt a Jézus tanítása: „hatalom és méltóság“ nem úgy, mint a farizeusoké, kiknek tanításáról ilyen jellemzést olvasunk Jézustól: „Mózes székében ülnek a farizeusok és írástudok, annakokáért, amit parancsolnak néktek, mindazt megtartsátok, de az ő cselekedeteik szerint ne cselekedjete. Mert ők tanítják, de nem cselekszik“. A hipokrizisnek legutálatosabb és legveszedelmesebb fajtája az ilyen tanítás és maga a tanító.

Bizony új reformációra van szükség. Most csak a leendő lelkészek neveléséről pár szót. A kollokválási rendszert már diákkoromban is a leghitványabb módszernek tartottam. A szellemi restség és erkölesi tunyaság ápolója. Ezt még tanításnak sem lehet nevezni, annál kevésbé nevelésnek. Rideg, lenéző modort teremt a prelegáló professzorban, — főként ha csak megszokott hanghullámokat produkál — s figyelmetlen közönyösséget a tanulóban. Tanuló? . . . Nem, csak hallgató! . . . A nevelés beszéddel jár, sok beszéddel, szeretetteljes beszéddel, a szívek és lelkek összefonódásával, egy közös lelki érdek teremtésével, a nevelő atyai barát, aki mindig segítőtül viselkedik, mintha látná már azt a katedrát, hova az ifjú lelkét kell emelnie; mintha látná már azt a gyülekezetet, amelynek vezetése az ő tanítványára lesz bízva, amely vezetéstől függ annak a gyü-

lekezetnek, kicsitől fogva nagyig, élete, fejlődése, üdve, földön és földön túl. Ő van hivatva, a nevelő, hogy erőt, irányt adjon az ifjú lelkén át abba az egész gyülekezetbe. Krisztus így tett; a reformátorok is így tettek, azért volt csoda-eredmény munkájokon. Nehány heti óra unott leckéje, nem lélekformáló hatalom. Szó... szó... szó: ha Isten szava volna is. „Nem az a fő, hogy — Uram! . . . Uram! . . .“ — mondja a Mester. Bizony nem. Én mindig borzalommal gondoltam arra, hogy lelkésznövendékek vizsga nélkül végezték az évet. Hogy mernek ilyen növendéket lelkészi pályára bocsátani? . . . Inkább lelkész nélkül maradjanak gyülekezeteink, mint *pásztor* helyett *béres*ek garázdálkodjanak a nyájban! Sok tapasztalatom van arról, hogy üres katedrának vallásos volt a gyülekezete, míg a *béres*ek mellett elzülött a nyáj. Persze, ha egyénnel foglalkoznék a nevelés, kit-kit a maga útjára és dolgára irányíthatna s nem mindig a lelkésznövendék annak oka, hogy *béressé* silányult . . .

Andrássy Kálmán.

Egyház

Az alsószabolcs-hajdúvidéki református egyházmege közgyűlése.

A hajdúszabolcsi egyház szíves meghívása folytán, a nagy hajdú város kebelében folytak le a jubiláris ünnepekkel kapcsolatosan egyházmege gyűlései.

Október 17-én délután számszéki, tanügyi bizottsági és lelkészgyűlési gyűlések voltak.

Este a hajdúszabolcsi egyház látta vendégül gyűlésünk tagjait a gazdakörben, hol megjelent az egyház és város minden számottevő tagja s hol az áldozatkészségnek és szeretetnek igazán mindenkit lebilincselő jeleit láttuk, éreztük.

Másnap reggel 8^{1/2} órára zsúfolásig megtelt a nagytemplom. Éneklés után Esperesünk imádkozott és amint a mai időknek véres sugarait rávetítette a 400 év előtti eseményekre, a keblekből följövő zokogás mutatta annak szívből jövő és szívhez szóló voltát. Imádság után Illyés Endre prédikált Máté 15, 13. alapján: „Minden plánta, valamelyet az én mennyei Atyám nem plántált, kiszaggattatik“. Az előadás formai szépsége, a gondolatok gazdagsága a nagy naphoz méltóan juttatta kifejezésre az alapigékhez fűződő, a reformáció által fenséges módon megbizonyított kettős igazságot: „Minden emberi múlandó, csak az isteni örökkévaló“.

Imádság előtt és beszéd után elismerést kiváltó precizitással és lelket gyönyörűséggel eltöltően énekelte el a vegyes kar Luther és a gályarabok énekét Szabó Gyula ig. tanító vezetése mellett.

Istentisztelet után mindjárt a templomban folytatólagosan kezdetét vette a díszközgyűlés, melyen a meg-

nyitót Szömjas Gusztáv gondnok mondotta; a reformáció nagyjelentőségét és az ahhoz fűződő gondolatokat a tőle megszokott meleg közvetlenséggel tárva a lelkek elé; majd a hajdúszoboszlói egyház vendéglátó szívésségét köszönte meg a szeretetnek szeretetet visszonzó szavaival. Megnyitó után e sorok írója olvasta fel emlékiratát; végül pedig a díszközgyűlés 10,000 koronás alapítványt tett a kebelbeli lelkészek leánygyermekének nevelési segélyezésére.

Díszközgyűlés után az egyház tanácstermében kezdetét vette az 50 pontból álló tárgysorozatot tárgyaló közgyűlés. Legelsőbbben is táviratilag tiltakozott gyűlésünk gr. Apponyi Albertnél, gr. Tisza Istvánnál és Tóth Jánosnál amiatt, hogy a közalkalmazottak háborús segélyéről szóló törvényjavaslat rendelkezései ismét különbséget tesznek állami és felekezeti tanítók között. Azután választások következtek. Számvevő lett: Mészáros Lajos sápi lelkész. Közpénztárnok: Demjén Ferenc hajdúszoboszlói lelkész; míg a számszéki jegyzőség, valamint a missziói és közalapi bizottságok megüresedett helyeit Bartha László tiszalöki lelkésszel töltötték be.

Meleg köszönettel adózott gyűlésünk a sok évi hűséges munkával ellátott közpénztári állásból másnemű elfoglaltságai miatt távozó Szabó Antal hajdúszoboszlói lelkésznek.

Stólajavaslatát egyházmegyénknek így állapított meg: temetéseknel: ima templomban 6 K; háznál 10 K; sírnál 15 K; prédikáció templomban 12 K; háznál 20 K; oráció templomban 10 K; háznál 16 K; siri beszéd 20 K. Esketéseknel: templomban 4 K; magánháznál 10 K. Kereszteléseknél: templomban és lelkészi lakon 2 K; magánháznál 10 K. Kántori stóla: énekeszós temetésnél 3 K; más esetekben háznál 4 K; templomban 6 K.

Az egyházmegyénk állapotát minden téren híven feltüntető, terjedelmes és a mai idők tanulságaival, jelenségeivel párhuzamban haladó esperesi jelentés a jövődőt munkáló határozatoknak egész sorát vonta maga után. Nem lesz érdektelen felemlíteni az esperesi jelentés kapcsán, hogy egyik egyházunkban a hívek egyrésze „egyéb szórakozás híján” búcsújárásokban vesz részt. Nagyfontosságú pontja volt gyűlésünknek az, melyben kerületi felhívásra az özvegyi és árva illetmények foglalkozott. Jakucs Sándor tanácsbíró javaslatára kimondatott, hogy 1918. évvel kezdődőleg a lelkészek az eddigi 3 $\frac{1}{2}$ % évi tagsági díj helyett 5%-ot fizetnek a nyugdíjintézetbe; az egyházközségek pedig az eddigi 2% fenntartó díjak helyett 3%-ot. Az így évenként összegyűlő összeg az egyházmegyénkben levő özvegyek és árvák évi segélyének kiegészítésére fordítatik mindaddig, míg ez ügy országosan rendezve nem lesz. Az összes református egyházmegyék pedig felkértek, kerületeik és a konvent által forduljanak a kormányhoz és a képviselőházhoz, hogy a gyámintézetet megfelelő évi segéllyel gyámolítsa, hogy így az özvegyek évjáradéka 1500, az apátlan árvák nevelési

segélye 300, a szülőtlen árváké pedig 500 koronára legyen emelhető.

A tiszalöki egyházat, — bár a kerület ajánlotta és nagyfontosságú egyházi, iskolai célok kívánják is, — a konvent törölte az állandó káplántartó helyek közül. Gyűlésünk újra felemelte kérő szavát.

Esperesi jelentés kapcsán megtudtuk azt is, hogy egyházmegyénk területéről a hadvezetőség 42 harangot szállított el 103,600 korona értékben.

Tárgysorozatunk letárgyaltván, Esperesünk még egyszer köszönetet mondott a velünk minden szíveséget közölt hajdúszoboszlói egyház vezetőségének, elsősorban Szabó Antal és Demjén Ferenc lelkészeknek s a gyűlést berekesztette.

Végül fel kell említenem, hogy gyűlésünk tagjai a hajdúszoboszlói egyház kebelében, szeretetök és tiszteltetők kifejezésül, 535 koronás alapítványt tettek, melynek kamata a hajdúszoboszlói iskolák 5. és 6. osztályú növendékei közül azok jutalmazására fordítatik, kik a hazai protestáns egyháztörténetből legjobban kitűntették magukat.

Ajtay Jenő,
egyházmegyei aljegyző.

A nagyszalontai református egyházmegye őszi közgyűlése.

A nagyszalontai református egyházmegye őszi közgyűlése szeptember hó 13. napján Nagyszalontán a református központi iskola tornatermében folyt le. Az elég nagy számmal egybegyűlt tagok dolgaiknak követésére a Mindenhatóhoz fordultak segedelemért. *Böszörményi* Lajos esperes találó zsoltár- és dicséretversekkel átszótt alkalmi imádsága már a kezdetén ünnepélyessé tette a közgyűlési tagok hangulatát. Először az alázatosság érzését költötte fel a hallgatóságban, a hosszú harc alatt porig sújtott halandókban, majd felemelte a porból a kétség és reménység között hanykódó lelkeket s bár még halljuk az ágyúk megremegtető dörgését, látjuk a pergő tüzek iszonyatosan izzó fényességét, bár még szívünkig hat a haldokló hősök fájdalmas nyögése s mélyen megilletődünk a gyászborult özvegyek könnyein — lassan-lassan megerősödünk, megnyugodni tudunk Urunk akaratján, oszlik a sötétség, világosság támad s nekünk bizodalunk vagy az erős Istenben, reménységünk egy szebb, egy jobb jövődöben, amikor majd millió ajk zengi: légyen Istennek dicsőség, e földön békesség, emberekhez pedig jóakarát!

A megnyitó imádság elhangzása után esperes szeretettel üdvözli a közgyűlés tagjait s örömet fejezi ki a felett, hogy egyházaink lelkészei és világi képviselői elég nagy számmal törekedtek megjelenni a közgyűlésen. Elismerés illesse mindazokat, kiknek volt erejük és akaratjuk szembe nézni az akadályokkal és leküzdeni azokat.

Nem jelenhetett meg azonban az a férfiú, aki mákor a pontos megjelenésben is útmutatónk volt.

Nem jöhetett most el az egyházmegye gondnoka, *gróf Tisza István*. Ezúttal nem tudta, nem akarta leküzdeni az akadályokat. Tudjuk, hogy mielőtt visszalépett az ország kormányának vezetésétől, azonnal hadi szolgálatra jelentkezett, bár koránál fogva katonai kötelezettség alatt már nem állott. De neki menni kellett, vitte a belső tűz, a lélek ellenállhatatlan ereje. Itt hagyta tőle elvárhatalmának hitt feleségét, vele szeretetben összeforrott gyermekét, kicsiny unokáit, hogy ott küzdjön ő is a hősök sorában, vitéz huszárai között, mindenütt a legnehezebb helyeken. Barátai régen tudták, most már ellenfelei is kénytelenek elismerni, hogy e nagy férfiúnak van lelki ereje nemesak szellemi munkájával, hanem a testi élet feláldozásának készségével is szolgálni hazát és nemzetet. A közgyűlés tisztelettel és szeretettel üdvözi a család, vallás és egyház, a nemzet, haza és király iránti hűségnek mintaképét, ki a nagyok között is legnagyobbnak bizonyult. A távollévő gondnokot, mint társelnök *Hadházy Kálmán* tanácsbíró helyettesítette.

Ez az esztendő, melynek napjait és heteit számoljuk, jubileumi esztendő — mondja az esperes megnyitó beszédében. A reformáció négyszázados évfordulója. Négyszáz esztendeje immár, hogy fennáll református anyaszentegyházunk. Sok megpróbáltatáson ment keresztül. Szenvedési példa nélkül állanak a történelemben. Azonban az isteni gondviselés örökösödött felette s nem engedte, hogy megsemmisüljön. A pokol kapui nem vehettek rajta diadalmat. Október 31-én négyszáz esztendeje annak, hogy Luther 95 tételének közreadásával megindult a reformáció nagyszerű munkája. Ha a háborús viszonyok gátolnák is bennünket szűkebb körű, nagyobb szabású ünnepély tartásában, tartsuk meg az ünnepélyt szűkebb körben, otthon, mindenik egyházközség saját tűzhelyén, de olyan keretek között, hogy a hatás maradandó legyen. A közgyűlés esperes indítványára el is rendelte, hogy a reformáció négyszázados emlékűnnepét október 31. napjához legközelebb eső vasárnap, vagyis október hó 28. napján az egyházmegye minden egyházközségében tartsák meg a következő sorrend szerint: 1. délelőtt a templomban ünnepi istentisztelet alkalmi énekekkel, imádságokkal és egyházi beszéddel; 2. istentisztelet után a presbiterium ünnepi ülése következzen, melynek tárgya hálás megemlékezés mindazokról, kik a reformáció munkáját megkezdették és diadalra juttatták; 3. délután iskolai ünnepély alkalmi énekekkel, beszéddel és szavatokkal.

Háború után maga az egyházmegye is felhasználja a legelső kedvező alkalmat arra, hogy Nagyszalontán, a központban egy nagyobb szabású ünnepélyen áldozzon a reformáció négyszázados emlékének.

Az esperesi jelentés kapesán közgyűlés megnyugvással ve-zí tudomásul, hogy az istentiszteleteket a háború okozta zavaros viszonyok dacára is minden egyházban minden alkalommal fennakadás nélkül az egész év folyamán megtarthatták és a lelkesek a hívek lelki

gondozására mindenütt nagy súlyt helyeztek. Ajánlja közgyűlés az ifjúsági és gyermekistentiszteletek tartását is különösen olyan helyeken, hol a vasárnap délutáni istentiszteleteket a felnőtt hívek kevésbé látogatják. A háború sok honpolgárt, sok hittestvért elpusztított s ki tudja még, hogy mennyi áldozatot szed? — új, lelkes nemzedéket kell nevelni úgy a hazának, mint az anyaszentegyháznak.

Az egyház és iskola javára a múlt évben összesen 29,200 koronát adakoztak a hívek, egyházaink pedig hadi jótékony célokra 4318 koronát. A kegyes adakozók iránt elismerés és köszönet a közgyűlés hálaája. A keblű egyházak 192,000 koronát jegyeztek a VI. hadi kölcsönre.

Itt-ott fordultak elő kisebb-nagyobb hibák, bajok is. Különösen az építkezések, javítások körül mutatkozik nagy fennakadás. Némely helyen (Erdőhegy, Feketetót, Lippa) a templomot, másutt (Belényessonkolyos, Köröszegapáti, Köröstárkány, Nagyzerénd, Tenke) a lelkészlakot, néhány egyházban pedig (Feketegyarmat, Kispereg, Nagyzerénd, Ágya) az iskolákat kellene javítani vagy újból megépíteni, itt-ott az építkezési anyagokat is összehordták már, de a háború kezdete óta oly magasra szöktek az építkezési költségek, hogy az egyházak, még ha munkaerők lennének is, képtelenek előállítani azokat. Tehetetlenek e bajjal szemben. Várjanak a háború végéig? Mi lesz addig? Nem roskadnak-e össze az omladozó épületek? S vajjon a háború után megbírnák-e egyházaink az építkezések rettenetes terheit? Az iskolai építkezéseket illetőleg a kir. tanfelügyelőségek és állam-építészeti hivatalok túlzott igényekkel lépnek fel ma már, többet követelnek a vallás- és közoktatásügyi miniszter 52,261 1911. sz. rendeletében elöirt feltételeknei is. Ha gyűtekezeteink teherviselő képességét csödbe juttatni nem akarjuk s iskoláink megtartására súlyt helyezünk, vissza kell térnünk az egyszerű, de kevésbé költséges iskolai épületekhez, falusi napszámosok és földművelők gyermekei részére felette nagy természetes épületekre, kivált mikor a tűzifa is egy-egy vagyonba kerül évenként, nincs is szükség.

Fogarassy Bálint.

(Vége következik.)

Közélet

Az érdem méltánylása.

Közismert tény, hogy a szemünk láttára és fülünk hallatára lefolylt reformációi négyszázados emlékűnnepélyek és az ezekkel egyidejűleg tartott országos református zsinatunk alkalmából mily páratlanul buzgó és áldásdús tevékenységet fejtett ki a mi tiszántúli egyházkerületünk élévülhetetlen érdemekkel ékeskedő Elnöksége, úgyis, mint közelebről a zsinatnak Elnöksége. *Gróf Degenfeld József* főgondnokunk Öméltósága a zsinat leghívatásosabb bölcs és eredményes irányításával, vezetésével és általában egyházáért s ennek intézményeiért lángoló, példás

buzgóságával nem csak a jelen nemzedék igazi háláját érdemelte ki, hanem egyszersmind az utókorra kiható és rendkívül nagy jelentőségű missziót is teljesített. Minden tekintetben méltó elnöktársa *Dr. Baltazár Dezső* köztisztelt és szeretett püspökünk pedig az ő fényes tehetségének, fáradhatatlan munkásságának és küldetése terén kimagasló egyéniségének olyan tanújelét mutatta meg, hogy messze vidékeken is megnyilatkozott iránta a méltó elismerés és hála. Ennek bizonyágai közül ide iktatjuk a sajszentpéteri református egyház presbiteriumának folyó évi november hó 4-én tartott díszgyűlése jegyzőkönyvéből a vonatkozó pontot, amely így szól:

„Lossonczy Jenő, egyházunknak érdemekben megőszült főgondnoka indítványozza, hogy *Dr. Baltazár Dezső* tiszántúli püspök úrnak, a zsinat egyházi elnökének a napilapokban is közölt több rendbeli imáit és beszédeit olvasva, lelke megtelt az azokban foglalt nagy eszmék és alkalmi gondolatok olvasása közben gyönyörűséggel, annyira, hogy még a jelen percben is azok hatása alatt álló lelkének fenkölségével jól esik indítványozni, hogy magyar református egyházunknak ezen egyik kiváló vezérférfiát, kinek jövőjéhez magyar református egyházegyetemünknek oly sok szép remény fűződik, e sokféle ágazó munkakörében szívesen üdvözölje, közhasznú életére Isten áldását kérje.

Presbiteriumunk a lelkész által is melegen üdvözöli, az ő lelkében is élő gondolatokban bővölködő ezen indítványt egyhangú lelkesedéssel elfogadja és amídon magyar református egyházunknak ezen érdemében gazdag vezérférfiat szíve legteljesebb örömeivel üdvözli, egyszersmind kéri a Mindenhatót, hogy őt úgy kedves családjá, mint református egyházegyetemünk javára, általában a hazai kulturális érdekek szolgálatára számos éveken át a legjobb lelki-testi erőben, egészségben tartsa meg, hogy még sokáig lehessen református egyházunknak, hazánkunk méltó dícsereje.

Hadd említsük meg még ezzel kapcsolatban a Nagyszébenben megjelenő *Kirchliche Blätter* folyó évi november 24-én megjelent 47. számából a budapesti reformációi emlékünnepelel lefolyásáról írott tudósítás ide vonatkozó részletét. Miután ugyanis a tudósító jellemzi *Raffay Sándor* és *Kapi Béla* nagy hatású beszédeinek gondolatmenetét és értékét, így folytatja: A mélyen gondolkozó *Kapi Béla* evangélikus püspök után, akiben a germán vonású lutheránust észlelhettük, kifejezésre jutott a magyar típus *Szilassyban* és még inkább *Baltazár püspökben*. Ez a püspök igazi kálvinista, magyar ember, erős növésű, sötét hajjal és fekete bajusszal. Hosszú imádságot, háborúimádságot (*Kriegsgebet*) mondott. Már régóta nem hallottam ilyen szép imádságot. Hozzá még a zengzetes organum, mint a debreczeni nagy harang és egészen egyszerű hanghordozás; teljesen és egészen egyszerűen, tántoríthatatlan nyugodtsággal és bizlósággal, boldogító bizonyossággal szólott, leírhatatlanul szépen. — Ezután méltatva van még *gróf Tisza István-*

nak a Protestáns Irodalmi Társaság reformációi ünnepélyén mondott nagyszabású beszéde, melyben a kiváló vezérférfiú egészen történelmileg fejtegette, hogy ez nem csupán a hitfelekezetek ünnepe, hanem az emberiség ünnepe, mert a reformáció hatást gyakorolt a katolikus egyházra is. Hogy a szónok viharos tetszést aratott, azt el lehet gondolni. — Így ír a német nyelvű testvér-egyházi lap.

Ez elismert érdemeket koronázza meg az Úr erőről-erőre, nyereségről-nyereségre gyarapító kegyelmével.

Irodalmi szemle

Evangelischer Wochenbrief 37. és 38. számában *D. Deissmann* Adolf berlini egyetemi tanár a most lefolyt reformációi jubileum alkalmából kilenc tételt közöl a nemzetközi protestáns helyzet megvilágítására. Ezekben a tételében a következő gondolatokat és irányelveket hangsúlyozta: Ne jubiláljunk, hanem reformáljunk. Külföldi reformálási szükségesség nincs napirenden. A vallási imperializmus visszautasítandó. A belső reformálásra törekedjünk. Az Istenről szóló tudomány gyümölcse az Istenrel való élő közösség legyen. A német államegyházi protestantizmus, az atyafiságos előzékenység szellemében lépjen közelebbi viszonyba a szabad egyházakkal. A konfessziók harc-szintere a háború után a szeretet legyen. Az ellenséges országokban lakó hit-sorsosok hazafias jóhiszeműségét nincs okunk kétségbevonni. A keresztyén századok folyamatában rendkívüli erőfeszítés nyilvánul meg. Ezekről a pontokról érdemes volna külön-külön elmélkedni és eszmecsere-t váltani. Szentén a hadványból értesülünk, hogy *gróf Baudissin* Farkas Vilmos, a berlini egyetem európai híró, kiváló professzora, a sámi filológusok tudós Neestora, a modern vallástörténeti kutatás apja, folyó évi szeptember 26-án töltötte be áldásos életének hetvenedik esztendejét, mely alkalmából az érdeműs jubilánsnak sok német és külföldi tudós hozzájárulása folytán létrehozott emlékiratot nyújtott át a tisztelők nevében lic. dr. *Franckenberg* lelkész, míg a berlini theologiai kar üdvözlését és áldáskívánatait *D. Deissmann* Adolf e. i. dékán tolmácsolta. A nagy tudósnak mi is elismerő hódolattal kívánjuk: Ad multos annos!

Lic. Dr. Karl Völker, *Die Entwicklung des Protestantismus in Österreich* című forrásgyűjteménye, az *Aus Österreichs Vergangenheit Quellenbücher zur österreichischen Geschichte* nevű tudományos vállalat 12. számú kiadványa a reformáció négyszázados emlékünnepelel alkalmából megjelent művek között méltó helyet érdemel. Ez a 115 lapnyi terjedelmű könyv nyolc szakasz keretébe illesztve tárja elénk a protestantizmus keletkezését, küzdelmeit, fejlődését, virágzásra jutását és érvényesülését Ausztriában, el egészen napjainkig: A tudós szerző az okmányok sorozata elé írott bevezetésben (9—22. l.) jellemző vonásokkal rajzolja meg a középkori reformtörékvésekkel közvetlen egybefüggésben színre jutó ausztriai protestantizmus történetének egyes korszakait, utalva az ausztriai protestantizmus hivatott, tudós történetirójának *Dr. Loesche* György bécsi, nyugolomba vonult egyetemi theologiai professzornak nálunk is általános ismert és érdemileg méltányolt forrásértékű műveire, mint amelyek ebben a tekintetben minden oldalról megvilágított összkepet tárnak a kutató historikusok!

elé. Ennek az összképnek az egyes részleteire vetít tiszta fényt *Völker* K. a legfelsőbb rendeletek szöveghű közzététele révén. A keretül szolgáló 8 szakasz tételei ilyenformán hangzanak: I. A mozgalom áttör az akadályokon és érvényesül (30—40. l.). III. A katolikus ellenreformáció első kirohanásai (41—44. l.). IV. Csend a vihar előtt (45—61. l.). V. Az ausztriai protestantizmus leveretése az ellenreformáció által (61—82. l.). VI. Új alakulatok gyarapodása (83—94. l.). VII. A türelemtől az egyenjogúsításig (94—102. l.). VIII. Az egyenjogúsítás kora (102—115. l.). Az ezen nyolc szakasz alatt közölt egykorú okmányok minden kommentár nélkül is hangosan beszélnek a megtörtént tényekről, mindamelllett az avatott gyűjteménykiadó tömör szövegezésű összefoglalóban már előre tájékoztat az illető okmányok tartalmáról. Az első szakaszban például a következő négy protestáns-ellenes rendelkezés van közölve: 1. I. Ferdinánd 1523 március 12-én kelt rendelete a lutheri iratok terjesztése ellen. 2. I. Ferdinánd 1527 augusztus 20-án kiadott egyetemes parancsa a lutheránusok ellen. 3. Az osztrák tartományokban foganatosítandó vizitáció és inkvizíció elrendelése a vallás tárgyában 1528 március 24-ről keltezve. 4. I. Ferdinánd 1551 augusztus 1-én kelt rendelete az evangélikus iskolamesterek és az evangélikus könyvek miatt. Ez így folytatódik egészen a legújabb időkig. A láncolatot egymásutánt fenségesen rekeszti be I. Károly császárnak a mindkét hitvallású evangélikus egyház hódoló küldöttségéhez a bécsi Hofburghan intézett és örömteljes lelkesedéssel fogadott válasza 1916 december 11-én. A rendkívül tanulságos, értékes és hűzögnyelű kiadvány gondos egybegyűjtőjét, a tudós *Völker* K. egyetemi magántanárt ez újabb munkájának megjelenése alkalmából is benső rokonszenvvel és méltó elismeréssel üdvözljük, könyvét pedig az érdeklődő körök figyelmébe ajánljuk. Az ízlésesen, szépen kiállított mű Haase A. lipesei, prágai, bécsi tudományos könyvbizománya útján hazai könyvkereskedők közvetítésével is megszerezhető. Ára egy korona negyven fillér. E.

Különfélék

A Genfi Nemzeti Protestáns Egyház Lelkésztársaságához.

A kétezer. református lelkésztagot számláló magyar református lelkészek országos egyesülete a reformáció négyszázados évfordulóját ünnepli. Amilyen boldogan emlékezik a Szentlelek második kitöltésében világossággal és szeretettel megjelent mennyei áldásra, olyan szomorúan látja a világnak sötétséggel és gyűlölettel eltorzult képét, amit a világháborúban öltött magára.

A reformációt az evangéliumi igazságokért szellemkölcsi fegyverekkel folytatott megváltó küzdelemnek tartja; irtózáttal kell tehát elfordulnia az erőszak pusztító fegyvereitől, amelyek a támadás szolgálatában állanak.

A világháború kezdésének felelősségét nem kívánja bolygatni; hanem a benne, földreszakadt bűnnek és szerencsétlenségnek óhajt gátat vetni a minden áldást magában foglaló szeretettel. Ez a szeretet nem ítélkezni akar, hanem megbocsátani és elfedezni. Egyesületünk-

ben él az a remény, hogy az ellenséges országok protestáns papjai sem vetették ki lelkükből a velünk maradó három lelki áldás legnagyobbját: a szeretetet, amely az egyedüli közös tulajdonság Isten és ember között.

Ez építheti csak fel a romokat, ez gyógyíthatja csak be a sebeket; ez állíthat a tömérdek gyász helyébe új örömet. Hivatalos hirdetőiül és példaadóival minket: papokat állított a belső és külső hivatás. Ha lelkiismeretünkkel és Istennel vitába nem akarunk szállani, teljesíteni kell kötelességünket a szeretet szolgálatával, mely békességre vezet.

Szeretnők megpróbálni magunkat a hivatás mérlegén, hogy könnyűnek nem találtatván, a példaadás leghathatósabb erejével taníthassuk, vezethessük a reánk bízottakat a nyomorúságból megváltó békesség felé.

Kérjük tehát Önöket, a reformáció klasszikus földjének örököseit, a pártatlan igazság tisztalátású bírúit, hogy hívjanak össze minket: a semleges és ellenséges államok protestáns lelkészeit testvéri találkozóra. Vizsgáljanak meg, hogy hű sáfárjai vagyunk-e az építő szeretet talentumainak? Tanítsanak meg mindnyájunkat arra az igazságra, hogy a szeretet és béke műveivel kötelességünk szolgálni az emberek javát és Isten dicsőségét.

Szerezzék meg Önök ezzel a legméltóbb ünnepelést a négyszázados évfordulónak. Olyan forrást nyitnak meg ezzel, melyből arany láncszemek kapcsolódásával fog jönni az áldás a megpróbált s még győzelmeinkben is vesztes népekre és nemzetségekre.

Önöket a múlt sokra kötelezi; mi pedig kérjük, hogy e sokból teljesítsék a legszebbet: a békességre törekvés és szeretetre vezérlés evangéliumi föladatát.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök, elnök.

A debreczeni m. kir. tudományegyetem református hittudományi kara a reformáció négyszáz éves fordulója alkalmából 1917 december 15-én, délelőtt 10 órakor, a református kollégium dísztermében emlék-ünnepélyt rendez a következő műsorral: 1. Erős vár a mi Istenünk. Wagner F. átiratában. Előadja a református kollégiumi énekkar, Mácsai Sándor vezetésével. 2. Megnyitó beszéd. Tartja dr. Erdős József, a m. kir. tudományegyetem ez idejű Rectora. 3. Az evangéliumi protestantizmus egysége a reformáció különféle irányiban. Felolvassa Zoványi Jenő, a református hittudományi kar ez idejű dékánja. 4. Szavalat. Előadja Thamó Béla, hittudománykari hallgató. 5. Záróbeszéd. Tartja dr. Ferenczy Gyula, a református hittudományi kar ez idejű prodekanja. 6. Hymnus. (Erkel F.) Előadja a református kollégiumi énekkar. Az emlék-ünnepélyt követőleg a m. kir. tudományegyetem tanácsa legfelsőbb engedéllyel ünnepélyesen fel fogja avatni a református hittudományi kar által ugyancsak a négyszáz éves jubileum alkalmából választott theologiai díszdoktorokat.

Az Országos Református Tanáregyesület elnöksége, több tanárkar megkeresésére, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban újabb információt szerzett a református tanárok *családi pótléka és harmadolása* tárgyában. E szerint a családi pótlék ügye folyamatosan tisztán csak a számításhoz felmerült nehézségek okozták eddig annak ki nem utalását. A harmadolásra nézve új szabályzatot dolgoztak ki, mely most van a miniszter előtt, miután a megelőző fórumokon már keresztül ment. E szabályzat az összes nem állami tanároknak nézve egyöntetűen intézkedik, egy statusba véven azokat. Ily módon óhajtja a kisebb statusokban fölmerült egyenlenségeket eloszlatni.

Márk Endrét, Debreczen város nagyon érdemes polgármesterét kedves meglepetésben részesítette az apácák vezetése alatt álló Svetits intézet. Névnapi alkalmából a növendékek 600 koronát gyűjtöttek s bocsátottak tetszésszerűen jó célra rendelkezésére. A polgármester az összeget a Vöröskereszt-egylet, a hadiözvegyek pénztára és a hadirokkantok karácsonyfája közt osztotta meg. **Márk Endre** amellet, hogy polgármester, debreczeni református egyházunknak is főgondnoka és sohasem titkolja határozott buzgó református voltát. Annál szebb, hogy az apácák növendékei ilyen figyelemmel vannak iránta. Bizony nem ártana, ha megkísérlenők mi is elismerésünket és szeretetünket ki is mutatni.

Népjóléti hivatal szervezett Debreczen sz. kir. törvényhatósága. A hivatal feladata munkásközvetítés, vagyontalanok jogi védelme, népegészségügy stb. ellenőrzése és irányítása. A hivatal igazgatója Pető Pál tb. rendőrkapitány, helyettes igazgatója Biró Jenő, fogalmazó pedig dr. Joó István, tanítóképzőintézetünk volt nagyérdemű igazgatójának fia. Ahogy ismerjük a hivatal éléreállítottak buzgóságát, munkakészségét, szociális értékét s emberszerető szívét, — a legszebb reményekkel nézünk a sokra hivatott intézmény működésére elé.

A Debreczeni Protestáns Irodalmi Kör november 24-iki felolvasó-estélyén dr. Szeberényi Lajos békés-
csabai ág. ev. lelkész tartott tartalmas és figyelemmel kísért felolvasást arról, hogy a reformáció mimódon éreztette áldó hatását a társadalmi élet különböző területein. A felolvasó-estély művészi száma Hammerstádt János mesteri zongorajátéka volt. Az estélyt a városi dalegylet szép énekszámai nyitották meg és zárták be.

Az orosházai református egyház folyó hó 9-én szenteli fel új templomát. Az ünnepélyes istentiszteleten dr. Baltazár Dezső püspökünk imádkozik, Futó Zoltán esperes predikál, Fekete Gyula ágendázik, Tóth József keresztel, Kiss Ferenc imádkozik. A gyülekezeti megáldást dr. Baltazár Dezső püspökünk fogja mondani. Legyen az új hajlék a szentség, világosság és békesség háza mind az időknek végéig!

Olasz fogságból írt levelet Kerekes György Imre honvéd theológus dr. Baltazár Dezső püspökünkhöz 1917 október 20-án. Ebből a levélből közöljük a következő figyelemre méltó részletet: „Ami tőlem függött, mindent megtettem az irányban, hogy református hitsorsosainknak érdekében magamat hasznosíthassam. Több ízben kérvényeztem olyan táborba helyezésemet, hol nagy számban találhatók református magyarok, sajnos, elutasító választ kaptam. Az olasz vörös kereszt részéről történt ugyan gondoskodás ez irányban Guglielmo del Bosco valdens lelkész úr kiküldetése által, azonban tekintettel arra, hogy a lelkész úr csak németül beszél, magyar hitsorsosaink ő általa sem kaphatták meg a bizonyára s régóta vágyott magyar istentiszteletet s lelki vigaszt.

A svájci „Jungverein“ s budapesti „Diákszövetségi fiók“ küldött ugyan német bibliákat s magyar énekeskönyveket, azonban még mindig nagy szükség mutatkozik — a valdens lelkész úr információi szerint — magyar nyelvű imakönyvekben és bibliákban.

A széniori beiktatás a hagyományos formák között dr. Baltazár Dezső püspök úr jelenlétében folyó hó 1-én volt a kollégiumi díszteremben. Ez alkalomból D. Lencz Géza kollégiumi igazgató Almássy Márton széniorhoz és az ifjúsághoz magas szárnyalású buzdító beszédet intézett.

A Debreczeni Tanári Kör e hó 25-ikén tartotta meg Dóczy Imre dr. elnöklete alatt 1917—8. évi alakuló gyűlését. A tanárság jövő feladatát klasszikus tömörséggel jelző elnöki megnyitó után Karai Sándor lelkes szavakban üdvözölte az elnököt a debreczeni egyetem-től legújabbban nyert th. doktori kitüntetés alkalmából. Az őszinte szívből fakadt jókívánatokat elnök hálással megköszönvén, a Kör a volt tisztikart az 1917—18. évre is fölkerlte az ügyek vitelére. Ezt követőleg Medveczky Károly dr. tartotta meg a Kör osztatlan figyelme mellett élénk vitát keltő, eszmékben gazdag előadását. Ifjúsági könyvtáraink gyarapítása címen. Majd az idő előrehaladttsága miatt Maday Pál drnak a tanári munka értékelését s Horvay Róbert drnak a 30 éves szolgálatos választott tanárokat érhető jogsérelmet tárgyaló indítványát a legközelebbi gyűlésre halasztván, az elnök a gyűlést bezárta.

Bethlen Gábor irodalmi és nyomdai részvénytársaság címen a Kálvin Szövetség a nyomdászakmába vágó összes üzemek létesítésére részvénytársaságot szervez 200,000 K alaptőkével, mely 1000 drb 200 koronás névértékű részvény útján gyűl össze. A részvényjegyzést Gonda Béla ny. miniszteri tanácsos címére (Bpest, VIII. Mehmed szultán-út 10. II. 12.) kell küldeni. E jelentős intézmény alakulását és támogatását ajánljuk lelkész-társaink jóakarátába.

Az Ottó hadiárvaház javára gyűlt összegeket ne a püspöki hivatalba, hanem az **egyházkerületi pénztárba** küldjék lelkész-társaink. Ez különös fáradságba nem kerül, viszont így a püspöki hivatal sok időt igénylő felesleges munkától lesz mentesítve.

Karácsonyi üzenet a hadbavonult diákságnak. Az *Akarat*, a ker. Diákszövetség lapja decemberi szá-

mát a hadbavonult diákságnak szóló karácsonyi üzenetként díjmentesen megküldi — minden önkéntesnek, tartalékos és népfőlkelő tisztnek, akinek címét megkapja, — a kiadóhivatal (Budapest VIII. Üllői-út 16/b). E lapra és ajánlatára felhívjuk Olvasóink b. figyelmét.

Tanítóképzőintézetünk növendékei f. hó 1-én igen szép Arany és Tompa ünnepélyt rendeztek. A jól sikerült énekkari számot Fábian Gyula, a zenekari számokat kiváló gonddal Pozsár Gyula vezette. Jó volt a Tóth Ferenc alkalmi megnyitója, nívós a Herczeg János felolvasása s nagy hatást váltottak ki Szabó Károly, Kovács István és Csösz László szavaltatai.

A Református Katonák Lapja novemberi száma legnagyobb részben a reformációval kapcsolatos ünnepekről és a zsinatról számol be. A tartalmas számot gróf Degenfeld József főgondnokunk arcképe díszíti.

A Református Sajtóegyesület megalakítása érdekében lelkes cikket olvasunk a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 48. számában. A cikkirő utal a sajtóval kapcsolatos legegésőbb szükségseinkre, amilyenek: nyomdák felállítása, református folyóirat, néplap és napilap megindítása, sajtóiroda szervezése, református könyvkereskedések, a bibliának, tudományos és hiterősítő könyveknek, traktátusoknak kiadása és terjesztése. Ezeknek megvalósítására tömörölnünk kell azáltal, hogy alkítsuk meg a Református Sajtóegyesületet s annak felvirágoztatását tehetségünkhöz mérten támogassuk.

Tartalom: Andrassy Kálmán, Az 5-ik száz küszöbén. — Egyház: Ajtay Jenő, Az alsószaboles-hajdúvidéki református egyházmegye közgyűlése. — Fogarassy Bálint, A nagyszalontai református egyházmegye őszi közgyűlése. — Közélet: Az érdem méltánylása. — Irodalmi Szemle. — Különfélék.

Pályázat

A hajduböszörményi református egyház pályázatot hirdet egy férfi tanítói állásra.

Javadalma: Egyház pénztárából 1100 K törzs-, 300 K lakbér fizetés és 20 K kertváltság évnegyedi előleges részletekben. Államtól a törvényes fizetés kiegészítés a szolgálat arányában.

Kötelessége a reá bízott osztály (esetleg osztályok) vezetése, tanítása a tiszántúli egyházkerület tanterve szerint. Pályázati határidő 1917 december 15.

Állás 1918 január 1-én elfoglalandó.

Kérvények alúlirotthoz küldendők.

Hajduböszörmény, 1917 november 30.

Marjai Péter,

református lelkész, iskolaszéki elnök.

Reformációi jubileumi ujdonságok!

Ünnepi hangok költemények a reformáció világából . . .

Írta: **Baja Mihály.**

Ára 1 kor. Portóra 10 fill. küldendő.

A magyar reformáció könyve

Szerkesztette: **S. Szabó József**

41 képpel. Ára 2 K 40 fill. Portóra 20 fill. küldendő.

Emlékkönyv a reformáció 400 éves jubileumára

Szerkesztette: **URAY SÁNDOR.**

28 képpel. Ára 3 K 60 fill. Portóra 20 fill. küldendő.

Minden egyforma könyvből megrendelt **10 példányra egyingyenpéldánnyal** szolgálunk.

Kaphatók:

Hegedüs és Sándor

prot. irodalmi könyvkiadóhivatala **Debreczen.**

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékébe jelenleg 1550 szövetkezet tartozik, 78 millió korona évi forgalommal.

Földmívelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.